

К.е.н. Яковенко Р. В., Гудима Ю. Ю.

Кіровоградський національний технічний університет

СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Економічно активне населення складається з населення обох статей віком від 15 до 70 років включно, яке упродовж певного періоду часу забезпечує пропозицію робочої сили на ринку праці [3, с. 120].

Безробітні – це непрацюючі особи, що входять до складу робочої сили, які активно шукають роботу за наймом (зареєстровані на ринку праці) і готові почати працювати в будь-який момент [2, с. 135]. Повна зайнятість – це зайнятість за *природного* рівня безробіття, величина якого становить 5–6%.

Погіршення макроекономічної ситуації, зумовлене посиленням кризових явищ в економіці України, призвело до збільшення диспропорцій розвитку національного ринку праці наприкінці 2010 р. Насамперед це стосується розбалансування попиту та пропозиції, звуження можливостей застосування праці, збільшення масштабів безробіття.

Однією з найбільш серйозних проблем ринку праці України є утримання невисокого рівня економічної активності. Аналіз статеві-вікового складу економічно активного населення у 2010 р. порівняно з попереднім 2009 роком свідчить про наявну нерівномірність розподілу економічної активності між окремими віковими групами.

Неоднорідність структурних зрушень у складі вікових груп економічно активних чоловіків стосується зменшення рівнів економічної активності представників високоактивних вікових груп (40–49 та 50–59 років). Натомість простежувалося зниження рівнів економічної активності жінок найбільш продуктивних вікових груп (25–29 та 30–39 років), пов'язане насамперед з народженням та вихованням дітей.

З урахуванням орієнтованої на експорт спрямованості розвитку вітчизняної економіки протягом останнього часу достатньо загрозливим

явищем є зниження індексів промислової продукції (у 2010 р. вони становлять 70,4% до відповідного періоду попереднього року) оскільки, навіть зважаючи на тенденцію скорочення частки зайнятих у промисловому секторі (від 22,8% у 2000 р. до 17,5% у 2010 р.), промисловість залишається основним бюджетоформуючим видом економічної діяльності. Відповідно, це зменшує можливості зайнятості населення в промисловому виробництві, погіршує якість робочих місць та зумовлює зростання ризиків, пов'язаних із наповненням соціального бюджету.

Кризові явища в економіці також зумовили скорочення попиту на представників будівельних професій у результаті послаблення інвестиційної активності та стрімкого зниження обсягів будівельних робіт за 2010 р. (46,4% від їх обсягів за відповідний період попереднього року).

Водночас вплив економічної кризи на структуру зайнятості в Україні проявляється через скорочення обсягів зайнятості не тільки в базових сферах економіки, але й у сфері послуг, яка сприятлива до негативних змін економічної кон'юнктури. Збільшення частки зайнятих у сфері торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; діяльності готелів та ресторанів із 15,5% у 2000 р. до 23,6% у 2010 р. було досягнуто в першу чергу за рахунок розвитку дрібнооптової торгівлі. Це забезпечувало зростання обсягів самозайнятості для працівників із невисоким рівнем кваліфікації.

Негативний вплив економічної кризи на розвиток вітчизняного ринку праці проявився внаслідок збільшення соціальних шоків, пов'язаних зі зростанням рівня безробіття та втратою можливостей працевлаштування економічно активного населення. Обстеження економічної активності населення певною мірою відобразило коливання рівнів безробіття на поточний момент. Зокрема, кількість безробітних (згідно з даними вибіркового обстеження економічної активності населення) у 2010 р. порівняно з попереднім роком збільшилася на 43,5% (з 1401,2 тис. осіб до 2010,4 тис. осіб). Зростання рівня безробіття населення (розрахованого за методологією МОП) за

аналогічний проміжок часу з 6,2% до 9,1% пов'язане передусім з посиленням негативних тенденцій розвитку національної економіки наприкінці 2009 р., що призвело до скорочення обсягів виробництва.

Динаміка зареєстрованого безробіття вказує на посилення активності безробітних щодо реєстрації в Державній службі зайнятості наприкінці минулого року. Так, середньомісячна кількість зареєстрованих безробітних у 2010 р. зросла порівняно з 2009 р на 32,9 % і становила 830,4 тис. осіб у 2010 р. Це збільшення свідчить не так про сезонні коливання безробіття, як про збільшення чисельності незайнятого населення у зв'язку зі скороченням обсягів виробництва.

Збільшення середнього розміру допомоги з безробіття за місяць – із 571,07 грн. на кінець грудня 2009 р. до 645,45 грн. на кінець серпня 2010 р. свідчить про зростання чисельності офіційно зареєстрованих безробітних, які мали на момент звільнення більш високий рівень оплати праці.

Збільшення тривалості безробіття також залишається одним із найбільш серйозних викликів розвитку ринку праці, оскільки перебування в стані безробіття протягом тривалого проміжку часу не тільки знижує шанси безробітного на працевлаштування (відповідно до вимог щодо оплати та умов праці), але й погіршує якість трудового потенціалу країни, призводить до посилення соціального напруження в суспільстві.

На тривалість безробіття найбільше впливають вік, стать, освіта та регіон проживання. Зокрема, за даними вибіркового дослідження економічної активності населення, у 2010 р. частка безробітного населення (за методологією МОП), яке було в стані безробіття більше одного року, становила 28,7% (серед жінок – 29,8%, чоловіків – 27,9%, у міських поселеннях – 30,4%, у сільській місцевості – 24,5%). Аналізуючи тривалість перебування безробітних на обліку Державної служби зайнятості можна відзначити зменшення частки довготривалого безробіття (понад один рік) із 17,8% у 2009 р. до 12,5% у 2010 р. [4, с. 336].

Погіршення макроекономічної ситуації в країні протягом останнього часу зумовило зменшення можливостей зайнятості, що відповідно погіршує перспективи розвитку національного ринку праці. Загалом реакція ринку праці України на світову фінансову кризу демонструє лише верхівку більш глибоких і тривалих фундаментальних суперечностей, які формувалися на ринку праці та у сфері зайнятості протягом років незалежності [1, с. 122].

На сьогодні найбільш значущими чинниками розвитку ринку праці, які світова криза лише загострила, є: професійно-кваліфікаційні диспропорції попиту та пропозиції робочої сили; неповне використання зайнятої робочої сили; стабільно високий рівень малопродуктивної неформальної зайнятості; низька інституціоналізація обігу безробіття; невідповідність галузевої структури зайнятості потребам інноваційного розвитку економіки.

З метою мінімізації негативного впливу економічної кризи на розвиток вітчизняного ринку праці необхідно створити умови для макроекономічної стабілізації за рахунок проведення дієвих структурних реформ в економіці, змін у фінансовій та регуляторній політиці, спрямованих на пожвавлення виробництва, залучення інвестиційних ресурсів, підтримку національних товаровиробників.

Література:

1. Економічна теорія : макро- і мікроекономіка / За ред. З. Ватаманюка та С. Панчишина. – К. : Альтернативи, 2001. – 716 с.
2. Економічна теорія : політекономія : підруч. / За ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2006. – 631 с.
3. Основи економічної теорії : Політекономічний аспект : підруч. / [Климко Г. Н., Нестеренко В. П., Каніщенко Л. О. та ін.]; за ред. Г. Н. Климка, В. П. Нестеренка. – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – К. : Вища шк. – Знання, 1999. – 743 с.
4. Соціально-економічний стан України : наслідки для народу та держави : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Геєця. – К. : НВЦ НУВ, 2009. – 687 с.